

Néptánctól a zarándoklatig

„Mi csak vándorok vagyunk itt a földön...”

Az egyház és a közművelődés település szintű kapcsolatáról egy konferencia kapcsán, *Ének ereje* címmel Vasváron mondtam el a gondolataimat, ahol az éneklés közösségformáló ereje volt a téma középpontjában. Alábbiakban az előadás szerkesztett változata olvasható.

Nekünk még énekeltek...

Anyám, nagyszüleim, különösen a nagyapám. Az egyik kedvenc dala volt a *„Messze a táborban, nagy Oroszországban”* kezdetű nóta, amit a háborúban elhunyt két testvére emlékére gyakran énekelt, akik zenészek voltak a zalai Csernec településen (Varga Imre primás, Varga István cimbalmos), a Mura partján. Én mentem vele gyermekként szomszédolni, és együtt énekelünk... Meghatározó élmény volt az időseket hallgatni, régi történeteket a háborúról, a falu életéről, jó vagy rossz termésről... Nem mellékes, hogy nagyapámnak is kiváló hallása és hangja volt, de mivel nem lehetett primás, nem lett „másodhegedős” sem a családi parasztszerepében.

Ünnepek, szokások – nem volt nóta nélkül ünnep!

Lagzi, disznóölés, elsőáldozás, bérmálkozás és a Paszita – mindegyik népdallal és magyar nótával átszótt ünnep volt számunkra, ahol összejött a nagyobb család. A szakrális tartalom mellett megültük ünnepeinket! Együtt volt a KÖZÖSÉG! Hagyományos nemzedékről nemzedékre való átörökítésben nőttem fel. Kaszálni és énekelni is a felnőttektől, nálam nagyobbaktól tanultam, nagymamámmal pedig rendszeresen jártunk Búcsúszent-

lászlóra, Máriagyüdre zarándoklatra. Szüreti felvonulások, betlehemezések, regölések, tollfosztások, halottsiratók, virrasztások élménye ma is elevenen, meghatározóan élnek bennem.

„Hegyi beszédek”

Szülőfalumban, Tornyiszentmiklóson a fiatal legények nem csupán bálókba jártak. Szinte mindenkinek volt borospincéje a hegyen, nyaranta hol az egyik, hol a másik pincénél gyűltek össze a falubeliek. Ezeket az összejöveteleket

A Gencsapáti Művelődési Ház és Könyvtár

kicsit viccesen egymás között csak „Hegyi beszédeként” emlegették mindig. Tulajdonképpen itt történt meg nekünk, fiataloknak a beavatója a felnőtt létbe. Először csak krumplit pucoltunk, bort hordtunk az idősebbeknek, s amíg ők iszogattak meg daloltak, mi szinte észrevétlenül ellestük, megtanultuk a helyi dalkincset. Nótáskönyvet készítettünk, vagyis leírtuk a dalokat, hogy nekünk is meglegyen. Ugyanígy volt ez a vőfélykönyvvel. Mindenkinek le kellett írni a sajátját. Amikor 16 évesen elkezdtem vőfélykedni, már ismernem illett a köszöntők mellett a szokásrendet, a búcsúztatáshoz, kikéréshez, vonuláshoz kapcsolódó dalokat is. A főiskolai tanulmányaim során pedig, valamikor a rendszerváltás idején, Antal László tanár úr a néptánc vizsgáinkon a táncok ismerete mellett mindig elvárta, hogy legalább ötöt ismerjünk az egyes tájegységek népdalkincseiből is.

A közösségfejlesztés – életforma

A mai társadalmi állapotokat nézve, azt hiszem, hogy kevesen vitatkoznának azzal a megállapítással, hogy a közművelődési szakemberekre, közösségfejlesztőkre ma nagyobb szüksége van a társadalomnak, mint valaha, s ez nem éppen egy 8 órás elfoglaltság, hanem életforma. A helyi egyházi közösségek kulturális és közösségi életének megszervezése nehezen elválasztható a közművelődéstől. A település közösségei leképezik a helyi társadalmat és az egyes csoportok között természetesen átfedések vannak.

A szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola elvégzése után, 1991-ben szinte hazataláltam Gencsapátiba, Vas megye legnagyobb falujába. Itt mindig befogadó, szerető közösség vett körül: az Ifjúsági klub, a Gencsapáti Hagymányórzó Néptáncgyűttes, a Vasi

népdalstúdió, a különböző gyermekcsoportok vagy éppen a szülők csoportja. Az itt élők szellemi, kulturális öröksége, identitása olyan meghatározó, megőrzendő érték, amelyek egy olyan alapot, tartást adnak a helybelieknek, amire később mi is és ők is nyugodt szívvel építhetünk.

Érték és közösség

1993-ban újjáalakítottuk az 1938-ban alakult néptáncgyűttest, aztán 1998-ban újjáéledt a Legénycéh is, illetve számtalan régi népszokás, mint a betlehemezés, a locsolás, a lucázás, a májusfaállítás és kitáncolás, a farsangi tuskóhúzás és multság, a Gencsi Söprű Néptáncfesztivál, a Gencsapáti Pünkösdi fesztivál (40 ezer látogató 2017-ben) vagy a Nemzetközi Betlehemes Találkozó. Az *Érték és közösség* című rendezvényünk a falu napja, de nem „falunap sztárvendégekkel”, hanem a helyi értékekre, közösségi, művészeti, gasztronómiai, sportra építő ünnepünk. Szüreti felvonulás és multság valósul meg közösségeink és intézményeink, önkormányzatunk és vállalkozók együttműködésével. Csak címszavakban említve programjainkat.

Miszori Zoltán tér

A helyi egyházi szervezetekkel, csoportokkal mindig jó kapcsolatot ápoltunk. Erről szép tanúságot tesz az az önkormányzati döntés, hogy a falu egyik terét a volt plébánosunkról, az 5 éve fiatalon elhunyt Zoltán atyáról nevezték el.

Ki is volt ő valójában? Ki volt Miszori Zoltán, akinek megjelenésével a gencsapáti hívek egy hitéleti megújulásnak voltak részesei? Az Atya rendkívül erős karizmatikus képességekkel rendelkezett, szolgálata révén hitetlenek váltak hívóvé, az egyházban korábban sebeket szerzett hívek tértek vissza a közösségbe, mások ráébredtek, hogy ünnepi hitük kevés, életük egészét át kell járnia Krisztusnak. Buzdította azokat is, akik 1990 előtt munkahelyi zaklatásoknak voltak kitéve hitük nyílt megvallása, és gyermekeik hittanra való beiratása miatt, hirdette, hogy elérkezett a vallásszabadság időszaka. Igazi közösségfejlesztő volt!

Zoltán atya

Zoltán atya 1995. március 1-jén kezdte el plébánosi szolgálatát Gencsapátiban. Szombathelyen és

Gencsapáti értékkalauz

Mészori Zoltán, Mariazelli szentmise

Zalaegerszegen is kiemelten foglalkozott fiatalokkal, számos közösség létrehozásán fáradozott. Gencsapátiban is a már létező kis közösségeket szólította meg először, 1995 húsvétja után elkezdte szervezni a házaspáros közösséget. 1995 nyarán már közös kerékpártúrát, az iskolás gyermekeknek pedig hittantábort szervezett. 1998-ban létrehozta az idősekből álló lelki közösséget is. A közösségek az ő közreműködésével megtanulták a „Karizmatikus megújulás énekeit”, az úgynevezett gitáros énekeket. Csoportjai részt vettek az Országos Karizmatikus Találkozókon. A hitélet megújítása keretében a világiakat bevonta a közösségekből az olvasmány, szentlecke és egyetemes könyörgés felolvasására. Az 1990-es évek végére már három ifjúsági, egy házaspáros imaközösség és KARITASZ működött a Gencsapáti Plébánián.

Hajcsárok a nyáj végén

1998-ban gyalogos zarándoklatot szervezett Mariazellbe. A zarándoklat 40 főről a következő években már 100 főre gyarapodott, és legendássá vált az egyszerűségéről, lelki ereje, szellemi vezetése által. Az út nemcsak szakrális él-

ményt ad a résztvevőknek, hanem közösséggé kovácsolja a zarándokokat. A Néptáncgyűttes tagjai is bekapcsolódtak a zarándoklatba: minket „hajcsároknak” nevezett, akik a menet végén vigyázzuk a „nyájat”, persze segítve a lemaradt társakat. A 160 km-es utat négy nap alatt tesszük meg. A második nap végén szinte állandó programmá vált az általunk tartott táncház, ahol a gencsapáti és a vasi táncanyagot igyekszünk bemutatni és megtanítani a zarándok társainknak. A másik rendszeres programunk a közös éneklés a KPM csoport irányításával (Katolikus Pop Menyecskek) – ez afféle kívánság-műsor zarándok módra, így még dalokat is lehet kérni – s természetesen mi hajcsárok is énekelünk rendületlenül, csak úgy zeng tőle az erdő. Aki egyszer végigment gyalogosan az úton Zoltán atyával, az visszajött, mert igazi lelki feltöltődést, megtisztulást kapott. Halála után is tart a zarándoklat: idén ünnepeltük 20 éves jubileumát.

Az egykori erdőmérnök hallgató mozgás és természetszeretete, csodálata élete végéig megmaradt. Gencsapátiban például rendszeresen futott a Szentkúton keresztül az úgynevezett „külső erdőig.” A „Szent Jakab futással”, ami a Kő-

szegi Jézus Szíve templomtól indul és a Gencsapáti Szent Jakab templomnál fejeződik be, pedig hagyományt is teremtett.

Szentjánosbogarak

A Kárpátaljáról érkezett gyermekek táboroztatása Gencsapátiban és Perenyében, a két Szentjánosbogár tábor megvalósítása örök élmény marad a fogadó családoknak és a gyermekeknek egyaránt. Sok környékbeli építkezés, felújítás is köszönhető neki és helyi önkormányzat elkötelezettségének. Például: a Szentkút stációk, a Zarándok Közösségi Ház, a templom tetőszerkezete és külső felújítása, az Apáti templom oltárképének restaurálása, a Plébániatemplom sekrestyéjében 50 évig láthatatlan szekő restaurálása, amely az 1919. május 28-i eseményeknek állít emléket, amikor Tanácsköztársaság csapatait üldözték el a faluból, de még hosszan sorolhatnánk. Számára azonban mindig is csak a lelki építkezés volt a lényeg, nem az anyagi! Mikor egy pályázat kapcsán megkérdezték, mi a véleménye, azt mondta, nemrég járt Németországban, gyönyörűen felújított templomokat látott, de üresek voltak – na, hát az én dolgom, hogy tele legyen, nem az, hogy vadonatúj legyen, ahhoz többen is sokkal jobban értenek nálam itt Gencsapátiban.

„Mi csak vándorok vagyunk itt a földön...”

Egy róla szóló írásban olvashatuk: *Hitre ébredtünk mellette, és valóban, mindig megérintette az őt hallgatót. Még a sírjára is ezt íratta: Lelkipásztor. Soha nem akart más lenni, esperesként sem. A Főparancsot, a szeretet parancsát hirdette: halála előtt betegágyán is azt mondta „Szeressétek egymást, mert a szeretet a legfontosabb, értetek*

szenvedek”. Zoltán Atya 2012. augusztus 31-én hunyt el.

A róla elnevezett, templom előtti teret 2017. augusztus 31-én (halálának évfordulóján) avattuk fel. Dr. Székely János megyéspüspök szentelte meg. Levetítettük a róla készült *Pásztor* című filmet, tiszteletére tölgyfát ültettünk a templomtérré, a műsorban a Vasi Népdalstúdió vallási népi énekeket, az általa lett gitárosok kedvenc dalát is eljátszották: „Mi csak vándorok vagyunk itt a földön...” kezdetűt, amely az emléktáblájának felirata is lett.

Átörökítés

Még Zoltán atya idejében, 2006-ban restauráltatott egy „lát-hatatlan falfestményt”: Gyarmati András festőrestaurátor művész végezte a munkálatokat, ő írta le a *Hírmondó* 2006. márciusi számában a következőket

„A sekrestye déli falán, a bejárati ajtó feletti íves záródású boltmézőben az idősebbek emléke szerint egykor falfestmény volt, melyet a II. világháború utolsó évében szándékosan fedtek el egyszerű meszeléssel. Valóban, a szürkés, szennyeződött

festés a falmező teljes felső felületét borító képet rejtett. Az ábrázolás egy, az akkori Nagyencsen, 1919. május 28-án történt eseményt mutat be. A falu lakossága az 1915-től itt plébánosként működő Kopcsány Sándor vezetésével állt ellen a faluba érkező tanácsköztársaságiak fosztogatásának. A jelenet a templom előtti fás térségen játszódik, jobb oldalt látható a reverendát viselő plébános alakja, aki bal kezében feszületet tartva, jobbjával a kép közepén megfestett vasútállomás, és az előtte álló apró figurák irányába mutat. A kompozíció előterében számos felfegyverkezett alak mozog, vagy áll, ki lőfegyverrel, ki pedig csak kaszával, villával, bottal. Néhányan már, a középben csoportosulók közül, épp az állomásépület felé lönek. A háttérben a templom tornya magasodik, a torony ablakában a magyar lobogó. Az égen két repülőgép is feltűnik. A falfestmény keretének felső részén felirat hirdeti a történelem helyét, évszámát: Nagyencs, 1919. május hó 28-án. Az alkotás mestere valószínűleg az a szombathelyi Steffek Albin volt, aki 1937-ben a templomhajót is kifestette.”

1927-ben „A nagyencsi ellenforradalom nyolcadik évfordulóján” a falu eleji fakereszthez zarandokolt körmenettel a falu és a környék népe megemlékezve a gensciek hősiességéről. „Méreteiben impozáns, hatásában pedig felejt-hetetlenül bensőséges ünnepet ült 1927-ben Áldozócsütörtök napján Nagyencs közönsége.” 1919. Áldozócsütörtökön verték le a vörösök a nagyencsi ellenforradalmat, ez az Áldozócsütörtök nehéz napja volt a falunak. 1919. május 28-án a gensciek ellenálltak és kikergettek a faluból a Tanácsköztársaság csapatait, majd jött a megtorlás (Kopcsány Sándor kanonokot, a falu plébánosát börtönbe zárták, a kömmün végéig ott sínylődött) és ide terelték ki a falu népét a kereszt mellett elterülő rétre. „Ezeknek a

Nagygyencs, 1919. május 28.

Körmenet a bádokereszthez

szomorú eseményeknek a tanúja volt a négy hársfa átívelése alatt álló faluvégi fakereszt.”

(Forrás: Vasvármegye, 1927. május 28. 3. p. A nagygyencsi ellenforradalom nyolcadik évfordulója, Dr. Széll Kálmán: „Mi történt Nemesbődön és Nagygyencsen 1919. május 28-29-én” Vasi Szemle különia kiadása.)

A Hősök Napja alkalmából 2015. május 31-én közös zarándoklatot, körmenetet, illetve az akkor pont tíz éve felszentelt Szent Orbán szobornál keresztáldást tartottak az 1919-es hősök emlékére. Az előtte eltelt 88 évben nem volt a faluban ilyen megemlékezés, s előtte is csak egyetlenegyszer, 1927-ben tartottak körmenetet az 1919-es hősök emlékére, akik ellenálltak a falut támadó vörös terror csapatainak. 2015-ben született meg az a gondolat, hogy ismét indítsanak körmenetet a Hősök Napján a tanácsköztársaságiak fosztogatásának ellenszegülő eleik tiszteletére.

A lényeg a tudás átörökítése

Vegyünk példának a japán Isze beli sintoista szentély együttes 478-ban megépített híres Külső Szentélynek esetét. A középkori sintoista hagyomány szerint 20 évenként, talán emberöltőnként, újonnan megépítik az Isten házát. Az építés mindig azonos eszközök és alapanyagok felhasználásával, szinte rítus-szerűen történik. A templomot fennállásának 20. esztendeje után szétbontják, a fa alkotóelemeket elégetik. A régi templom életének utolsó éveiben kezdik meg a minden szempontból pontos másolat építését.

Nekünk is ez a dolgunk. Gencsapátiban 120-an táncolunk az ovisoktól a hagyományörzőkig. (Kiskópic, Kópic, Gezemice, Ispiláng, hagyományörzők és a Vadhajtás.) Együttesünk 2018-ban lesz 80 éves, a közösségeink méltón képviseljük.

selik településünk néptánc hagyományát. Tagjai vagyunk a Muharay Elemér Népművészeti Szövetségnek, Táncháztalálkozón, Néptáncantológián, országos és nemzetközi fesztiválokon képviseljük régióink és hazánk népművészetét. Együttesünk hagyományörző tevékenységéért elnyerte a Muharay és a Csokonai-díjat.

A Vasi Népdalstúdió- Kökőrcsin, Csicsergő, Boróka együttese a népi énekés műhelyeként 1992-től Tanai Erzsébet vezetésével Gencsapátiban végzi elkötelezett munkáját – ha hívnak telefonon, s kérdezik, „mit hallgatsz?” Válaszom: nem, ez élő! Az iroda melletti könyvtárban próbálnak a dalosok! 18 közösség használja a házat folyamatosan.

Betlehemezés

Kiemelném az egyik népszokásunk újjászületését. 1994-től újra betlehemezünk minden adventkor, házakhoz is beköszöntve. 13 éve nemzetközi találkozót rendezünk a Kárpát-medence betlehemes csoportjaival. A Gencsapáti templomban, gálaműsorban láthatják az érdeklődők a betlehemes közösségeket. De a lényeg, hogy a következő generációk is betlehemeznek

Papp Lili: Gencsi betlehemesek

Gencsapátiban, eljárnak egymáshoz, tanáraikhoz, rokonaikhoz, és több helyre ismeretlenül is becsengetnek. 5 generáció betlehemez a faluban minden adventkor, ovisoktól a hagyományörzőkig.

A helyi Gyöngyös-kert Óvodában minden évben mi is betlehe-

mezünk, a gyermekek már velünk éneklék a dalokat. Pap Lili (5 éves ovis) pár éve egy rajzpályázatra készítette a következő rajzot, amelynek címe Tomó (ő táncos társunk ovis kisfia), Tomó apukája és Albin bácsi. Azt gondolom ezért a rajzért már megérte.

VARGA ALBIN népművelő, tanár, művelődési és felnőttképzési menedzser. Huszonhat éve dolgozik a közművelődés területén a gencsapáti Művelődési Ház és Könyvtár igazgatójaként. 24 éve vezeti a Muharay- és Csokonai-díjas Gencsapáti Hagyományörző Néptáncegyüttest, elnökségi tagja a Muharay Elemér Népművészeti Szövetségnek, 2014-től a Pannon Térségfejlesztő Egyesület – Szombathelyi Járás LEADER HACS szervezete- elnöke. 2008-2012 között a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Kollégiumának tagja. A Gencsapáti Pünkösdi Fesztivál, a „Gencsi Söprű” Néptáncfesztivál, a Vincze Ferenc Szólótáncverseny és a Gencsapáti Nemzetközi Betlehemes Fesztivál elindítója.